

Ceylonte

**-En studie om Fairtrade certifierat te och handelskedjan från
producent till konsument.**

Innehållsförteckning

Bakgrund	3
Teets historia i korthet	4
Teauktionen i Colombo	4
Te som exportindustri	5
Tillverkningsprocessen	6
Facklig organisation på teplantagen	6
FLO- Fairtrade Labelling Organisation International	7
Premiesystemet på de FLO-certifierade plantagen	
-Anställd arbetskraft	8
-Småskaliga odlare	9
Minimilön/levnadslön	9
NGO´s inom tesektorn	
-CARE	10
-WUSC	11
Några av de vanligaste certifieringarna	
-FLO- Fairtrade Labelling Organisation International	12
-Ceylon Tea Quality Lion Logo	12
-ETP	13
Problem och framtidsutsikter	13
Kooperativ	15
SOFA får odlare att gå ihop	
Slutsatser	16

Bakgrund

Den här rapporten skrevs under och strax efter fältresan till Sri Lanka genom Röda Korsets Folkhögskola i Rättvis Handel 2009-2010.

Rättvis Handel syftar till att förbättra arbets- och levnadsvillkor för odlare och anställda i utvecklingsländer och vi i te-gruppen åkte ner för att arbeta utifrån frågeställningen "Hur kan konsumenterna i Sverige, genom att handla Fairtrade påverka arbetarens situation på Sri Lanka?". Vi ville träffa människorna bakom det te som säljs som Fairtradecertifierat på butikshyllorna i Sverige, och fick möta teplockerskor¹, fabriksarbetare, ledningen på plantagen och premiekommittén. Vi besökte också två organisationer, WUSC och CARE vars syfte är att förbättra tearbetarens arbetssituation. Samt Liaison Officern på Sri Lanka som fungerar som FLOs förlängda arm och vägleder ledningen på plantagen.

Syftet med vår fältstudie har varit att inhämta djupare kunskap och förståelse kring teproduktion, teproducenter och teprodukter som ingår i rättvis handel med te som har Fairtradecertifiering och som är producerat i Sri Lanka. Genom en kvalitativ fältstudie¹ har vi försökt förstå hur Fairtradecertifiering som standard och arbetsverktyg kan användas som internationellt handelsredskap för att möjliggöra en förbättring av teproducenters och teplantagearbetarens livssituation.

Te är världens näst mest konsumerade dryck, efter vanligt vatten och började importeras till Europa på 1600-talet. I modern tid har teindustrin tyvärr gjort sig känd för att ha mycket hårda produktionsförhållanden för teplockarna i världens utvecklingsländer, där kränkningar av mänskliga rättigheter och sexuella trakasserier är vanligt förekommande. Vi ville undersöka hur arbetssituationen ser ut för enskilda odlare och anställd arbetskraft inom tesektorn och vilka förbättringar/skillnader det innebär att arbeta på ett plantage eller odlingar som säljer Fairtradecertifierat te.²

Inledningsvis tog vi kontakt med COOP som säljer ett 100% Ceylonte för att utifrån en produkt kunna kartlägga handelskedjan från producent till konsument för att se vilka processer och steg teet tar innan det slutligen konsumeras. Att vi valde att utgå ifrån en specifik produkt, som ett sätt att få kontakt med producenter på Sri Lanka, synliggöra handelskedjorna bakom produkten och göra produkterna på butikshyllan verkliga för konsumenten. Det vi köper tillverkar inte sig självt, det ligger mycket arbetskraft bakom de val vi gör i butiken. Vi har valt att göra en mer djupgående studie vid ett fåtal besök hos tre olika te producenter på Sri Lanka (Greenfield Bio Plantations, Needwood Emmage (Pvt) Ltd och Stassen Group). Under tio dagar reste vi runt i det några av de berömda tedistrikten, Kandy, Nuwara Eliya, Dimbulla och Uva, i den bergiga delen i mitten av landet och besökte plantage o odlingar. En oerhört intressant resa som gav oss inblick i världshandeln och även ansikten bakom produkten.

¹ Av de som arbetar med att plocka tebladen på plantagen vi besökte var samtliga kvinnor

² En kvalitativ studie är ofta en utvärdering av något av följande områden - policy, program, praktik, orsaksanalys och/eller resultatvärdering.

Teets historia i korthet

Ceylonteets historia går över 200 år bakåt i tiden³, då landet som idag är känt som Sri Lanka hette Ceylon och var en brittisk koloni. Kaffe var på den tiden den huvudsakliga grödan att odla på ön. Runt 1860 drabbades kaffeplantorna av en mögelsvamp, plantorna dog och för att skydda sig från att detta skulle hända igen började man istället odla te.

20 år tidigare hade teplantor importerats ifrån Assam och Calcutta på odlats på prov. Det visade sig trivas fint i klimatet i Sri Lankas bergiga inland och i slutet av 1860-talet blev te en kommersiell gröda att odla. Efterfrågan ökade stadigt, Ceylon te blev populärt bland inköparna i London och därmed en vinstgenererande gröda att odla. Kaffet som exportvara var nu i stort sett helt utbytt mot te.

Ceylonte hade snart fått rykte över hela världen att vara av hög kvalitet. Industrin blomstrade. För att förse plantagen med billig arbetskraft började företagen rekrytera människor från södra Indien, framförallt Tamil Nadu som fungerade som billig arbetskraft på fälten och i fabriker. De här arbetarna hade få eller inga rättigheter på Sri Lanka, levde som papperslösa utan rätt att rösta och bodde på plantagen.

Fram till 1971 var mer än 80 % av öns odlingar i privat ägo av brittiska företag. 1971 introducerade regeringen en reform som gav staten kontroll av majoriteten av plantagen, endast en tredjedel lämnades att drivas i privat regi. Det funkade allt sämre, med färre lönsamma och många vanskötta plantager. Sedan 1990 utarrenderar staten marken till privata aktörer. Det strategiska målet är att företag ska ta över allt ansvar för plantagen, så de kan drivas i privat regi, men med staten som ägare av marken.

Teauktionen i Colombo

För att implementera ett enhetligt prissättningsystem byggdes ett auktionssystem upp och den 30 juli 1883 ägde den första öppna försäljningen rum. The Ceylon Chamber of Commerce tog ansvar för auktionen och 1894 var the Ceylon Tea Traders Association grundat. Idag dirigeras nästan allt te som produceras på Sri Lanka av de här två organisationerna och auktionen i Colombo är en av världens största, med nära 200 företag och uppdragsgivare från hela världen tävlande mot varandra⁴.

Nästan 95% av landets teproduktion saluförs genom auktionen i Colombo som hålls två gånger varje vecka, normalt tisdagar och torsdagar och kvantiteten kan variera mellan 4-8 miljoner ton. Auktionen dirigeras av Colombo Tea Traders Association under beskydd av Chamber of Commerce. I februari förra året såldes teet, beroende på sort mellan 340 - 400 lankesiska rupees per kilo, det motsvarar 25 kr eller mindre/ Kilo.

Teet klubbas igenom i ett rasande tempo och säljs till högstbjudande företag, fyra parti i minuten ropas ut. Genom vår kontakt på Stassen fick vi möjlighet att delta på teauktionen i Colombo, och se även den delen avgörande delen av handelskedjan.

³ Källa: http://www.angelfire.com/wi/SriLanka/ceyl_tea.htm

⁴ Källa: http://www.mlesnateas.com/story_ceylontea/history_of_ceylon_tea.shtml

Te som exportindustri

På Sri Lanka har te länge varit en stor och viktig exportvara. Teproduktionen bär tydliga spår från kolonialtiden - de stora teplantagen i Sri Lanka är typiska kvarlämningar från det brittiska herraväldet. Tesektorn är den största arbetsgivaren med över 1 miljon människor anställda, både direkt och indirekt och exporten är ännu idag oerhört betydande för landets ekonomi.

Sri Lanka är det tredje största teproducerande landet i världen med 9 % av marknaden och också en av de största teexportörerna med 19 % av den globala exportmarknaden. Ungefär 187310 hektar mark används till teodling. Huvudsakligen är odlingen koncentrerad till Sri Lankas bergiga delar i mitten av landet och i det södra inlandet. Teet är indelat i tre olika kategorier beroende på var det odlas; "High-grown" för te som odlas på höjder på 1200 m och uppåt, "mid-grown" för teodlingar mellan 600-1200 meter över havet och "low-grown" för te som odlas på en höjd upp till 600 m ovan havsytan.

På ju högre höjder teet odlas, desto långsammare utvecklas bladen och de nya skotten och behåller därför smak och arom på ett sätt som lågväxt te inte gör. Teer från kända tedistrikt som Dimbula, Uva och Nuwara Eliya är eftersökta, men dyra och används ofta för att blanda upp med teer av sämre kvalitet.

Under de senaste åren har efterfrågan på grönt te ökat, fler länder har därför valt att satsa på produkten. Priserna har därmed pressats ordentligt. Generellt har teet på Sri Lanka svårt att konkurrera med te ifrån t ex Kina, mycket på grund av det bergiga landskapet. Det är kuperat och omöjligt att använda maskiner för att skörda, det går långsammare och är därför dyrare att låta teet handplockas, trots det exporterades 2009 ca 280 ton te. Endast en liten del av det te plantagen exporterar säljs som Fairtrade, 0-5% uppskattar Felix Wijesinghe, Liaison Officer.

I produktionslandet plockas och torkas bladen, vilket ger mindre pengar än i den process där teet förädlas. På grund av höga tullar sker förädlingen oftast i Europa eller Nordamerika. Det är en av anledningarna till varför teodlarna i utvecklingsländer ofta har låg inkomst och saknar därmed möjlighet att investera i och utveckla sin produktion, vilket minskar produktiviteten och sänker årsinkomsten ytterligare. Levnads- och arbetsförhållanden för de anställda på teplantagen har vid ett flertal tillfällen dokumenterats som oerhört dåliga.

Många av de anställda har ofta små möjligheter att hävda sina intressen gentemot arbetsgivaren. Låga löner som inte går att leva på och frånvaro av adekvat arbetsutrustning är andra faktorer som belyser behovet av ett omfattande förändringsarbete gällande arbetsförhållandena inom teindustrin.

Tillverkningsprocessen

Att framställa te är en process i flera steg, där varje steg kräver sin speciella maskin och plats i fabriken.

- Plockning av teblad på plantagefälten
- Torkning av teblad i tråg med varmluft (utdragning av fukt ur tebladen)
- Rullning (enzymer i tebladen reagerar på syre när bladen rullas och delas)
- Jäsning (tebladen oxideras, viktigt för svart te, grönt te genomgår ej jäsningsmomentet)
- Krossning (tebladen delas och krossas)
- Värmekonservering (hindrar den kemiska reaktionen från fortsatt jäsning, för att bibehålla smaken)
- Gradering (de olika tebladspartiklarna delas upp i olika storlekar)
- Silning (det färdiga lösa teet silas och sorteras i olika former genom nätsilar)
- Vägning
- Provsmakning
- Paketering i stora pappersäckar
- Transport
- Inspektion (Sri Lanka Tea Board)
- Export
- Internationell, nationell eller lokal paketering i importlandet eller hos ansvarig inköpare, grossist, mellanhand etc.
- Försäljning till kunden

Facklig organisation på teplantagen

Sri Lanka har en lång tradition av facklig organisering och facken som finns på teplantagen har och har alltid haft många medlemmar. Det är snarare en regel än undantag att man som plantagearbetare är med i ett fackförbund. Under åren har den fackliga kampen haft många framgångar, men korruptionen inom politiken syns även inom den fackliga rörelsen.

Det finns flera fackförbund representerade på landets teplantage. Ett av det största är CWC (Ceylon Workers Congress) som är knutet till regeringspartiet. Ett annat är LJEW (Lanka Jathika Estate Workers Union). Det största problemet med fackförbunden är just att de är politiskt anslutna. Fackföreningarna får mycket kritik för att inte sätta arbetsmiljön för plantagearbetarna i första hand. Istället värvar man medlemmar till partiet för egen vinnings skull. Eftersom analfabetismen är utbredd i områdena runt plantagerna så är det lätt att värva medlemmar som kanske inte vet så mycket om politik eller på annat sätt kan sätta sig in i och vara kritisk till hur fackförbunden arbetar.

FLO samarbetar i många fall med facket, på de plantagerna där det finns fackförbund representerade. Finns det inte någon facklig organisation så kan man från FLOs sida föreslå att ett sådant samarbete kan inledas. Det viktiga är att de som sitter i plantagens Joint Body inte stör det fackliga arbetet och splittrar en organiserad arbetsstyrka.

FLO – Fairtrade Labelling Organization International

Verksamhetsbeskrivning: Liaison Officers arbetsuppgift är att kontrollera att FLOs kriterier efterlevs i de företag och hos de producenter på Sri Lanka som redan är anslutna till Fairtrade⁵. Men även att arbeta med och vägleda de företag som vill ansöka om att bli certifierade genom Fairtrade på Sri Lanka.

FLO har två huvudsakliga typer av kontroll:

- Dokumentationskontroll, såsom inköp-, och betalningsdokument för samtliga aktörer; producentorganisationer, exportörer, importörer och licenstagare. Denna kontroll sker varje kvartal.
- Fältkontroll, som innebär besök hos producenten och genomgång av verksamheten. Denna kontroll sker en gång per år.

Att ställa om ett teplantage och teproduktion efter FLOs standarder och regler innebär en större kostnad och det kan även komma att dröja innan teproducenten kan sälja något av sitt te som certifierad produkt. Felix ger också företagen råd och stöd, så som hjälp för teproducenterna att först hitta en marknad och intresserade köpare att sälja sitt te till, innan producenten går över till att certifiera plantagets teproduktion till Fairtrade produktion och slutprodukt. Han ger också råd och vägledning om Fairtradepremien som alltid skall läggas till på slutpriset för te vid försäljning och om hur den kan investeras på bästa sätt för teplantagearbetarna och den kommitté som representerar teplantagearbetarna hos teproducenten. Felix utbildar även varje kommittés ordförande som representerar teplantagearbetarna och som tillsammans med producentledningen har hand om planeringen av premiepengarna från försäljningen av teplantagens teproduktion.

- I nuläget finns det 18 stycken FLOcertifierade te plantage / teproducenter på Sri Lanka och fler teproducenter ansluter sig ständigt till utvärdering av FLO, angående möjlig anslutning till att få sina teplantage, teproduktion och teprodukter Fairtrade-certifierade genom FLO.
- USA, Storbritannien, Tyskland och Sverige är de länder som köper och tar emot den största delen av det te som säljs med Fairtrade certifiering från Sri Lankas teproducenter.
- Tyvärr säljs ännu inget Fairtrade certifierat te på den lokala marknaden på Sri Lanka, då det certifierade teet blir för dyrt att sälja på den inhemska marknaden med hänsyn till lokalbefolkningens löner och inkomster.
- Liaison Officer uppmärksammar även hälso-, och säkerhetsfrågor i sitt arbete vid besöken på teplantagen och i tefabrikerna. Det är viktigt att skyddsutrustning används i tefabrikerna när arbetarna hanterar de stora maskinerna och att bestämmelser som gör arbetsplatsen trygg följs, såsom uppmärksamhet och uppföljning av sexuella trakasserier av de kvinnliga arbetarna på teplantagen.

⁵ Källa: www.fairtrade.net

Premiesystemet på de FLO-certifierade plantagen

Anställd arbetskraft

För varje kilo sålt te som säljs som FLO-certifierat (Fairtrade Labelling Organisation) så får de certifierade odlingarna en premie, mellan \$0,5 - \$1, som ska användas till utvecklingsprojekt på plantageområdet⁶. Hur mycket som betalas ut kan skilja från olika plantage. Vissa har svårt att sälja sitt te som FLOmärkt medan andra säljer så gott som allt sitt te till denna marknad.

FLO har satt upp kriterier för hur premien ska användas och huvudkravet är att det ska gå till socioekonomiska ändamål som gynnar plantagearbetarna och samhället runt omkring⁷. Tanken är att man genom detta ska stärka samhörighetskänslan på arbetsplatsen och höja de anställdas levnadsstandard. Det är inte tillåtet att lägga dessa pengar på saker som det är arbetsgivarens eller statens skyldighet att ordna. Det får heller inte vara något som höjer värdet på plantaget vilket då bara är till arbetsgivarens fördel. Därför är husreparationer och vägbyggen inte tillåtna. Många gånger är det också så att de anställda bor i hus som tillhör plantaget och detta ska plantageägaren stå för. Men det finns dock gråzoner för användandet av premien. I vissa fall har en arbetare fått ta ett mindre lån för att göra renoveringar på sitt hus. Detta är då bara en liten del av pengarna och ska inte göra att de andra anställda får mindre fördel av pengarna. Hur man väljer att fördela och använda pengarna ser olika ut från odling till odling. Det viktigaste är dock att det är de anställda som bestämmer vad pengarna ska användas till och att detta beslut fattas demokratiskt.

Alla arbetarna ingår i något som kallas General Assembly, ett slags storråd som är det högst beslutande organet som både tillsätter och har mandat att avsätta en Joint Body, en premiekommitté. Dessa val av premiirepresentanter sker på ett demokratiskt sätt och General Assembly har regelbundna möten.

Joint Body är en premiekommitté som består av representanter både från de anställda och från arbetsledningen. De är ansvariga för att se till att premiepengarna används som de ska. De planerar, verkställer och redovisar sedan sin ekonomi inför FLO.

Joint Bodyn börjar sitt arbete med att ta emot förslag från alla arbetare om vad man kan använda pengarna till. Man ska alltså öppna för förslag från alla och sedan se vart det finns störst behov. Det är alltså inte möjligt att betala enskilda arbetare rena pengar, utan allt ska ske tillsammans. Det är också viktigt att Joint Bodyn har en bred sammansättning där arbetare från alla arbetsgrupper samt både män och kvinnor finns representerade.

Exempel på områden man kan använda premiepengarna till:

- Utbildning av barn och kapacitetshöjande utbildning för vuxna.
- Vattenförsörjning.
- Byggande av samlingslokaler.
- Inköp av tex stolar till samlingslokal för att möjliggöra större möten.
- Mindre butiker där arbetare kan inhandla matvaror och annat för hushållet.

Premien är till för att stärka arbetarnas ställning gentemot sina arbetsgivare, men också för att stärka gemenskapen bland de anställda och öka demokratin i området.

⁶ Källa: Dillenseger, Valentina, (2005) *A Practical Guide for Fair Trade Premium Projects for Small Farmers & Joint Bodies*

⁷ Källa: FLO, (2009), *Fairtrade Standards for Tea for Hired Labour*, FLO, (2009), *Generic Fairtrade Standards for Hired Labour*,

För att öka transparensen ytterligare så tillsätter man även en intern kontrollkommitté som ska kontrollera Joint Bodys arbete och se till att alla pengar hamnar där de ska. Genom utbildning och workshops får medlemmarna i Joint Body all den kunskap som behövs för att kunna leda arbetet.

Småskaliga odlare

När det gäller småodlare av te så ser premiearbetet lite annorlunda ut⁸. De flesta småskaliga odlare är egenföretagare utan anställda och sköter allt sitt arbete själva. Här har man ingen Joint Body men däremot har man regelbundna möten då man tillsammans i byn diskuterar problem och lägger upp ekonomin, så kallade Bransch Society möten. På dessa möten utses också några personer till en intern premiekommitté som ska sköta arbetet med premiepengarna. Skillnaden mellan denna och en Joint Body är att den endast består av odlare eftersom det inte finns några arbetsgivare.

Reglerna för vad premiepengarna kan användas till är inte lika hårda när det gäller småskaliga odlare. Det viktiga är dock att beslut tas demokratiskt och att allt arbete sker med transparens och finns dokumenterat.

Odlarna har också stormöten, General Assembly, regelbundet då man från varje producentorganisation skickar ett antal personer för att medverka.

Exempel på vad premiepengarna hos småskaliga odlare används till:

- Gemensam transport av skördarna.
- Vattenförsörjning
- Utbildning

Minimilön/levnadslön

Felix Wijesinghe, Liaison Officer, berättade att minimilönen för en teplockare ligger på 285 lankesiska rupees (SLR) vilket är motsvarar cirka 18 SEK för 1 dags arbete.

Praxis är att förutsatt att arbetarna plockar över 16 kg blad under arbetsdagen tillkommer en bonus på 30 SLR (mindre än två kronor)

Plockar de sen mer än normen betalas 12 SLR ut (0,75 SEK) per kilo plockat te.

Ett problem med minimilöner är att de ofta inte ökar i takt med inflationen, dvs. det blir dyrare att handla, men inkomsten ökar inte därefter.

En teplantagearbetare tjänar alltså snäppet över FNs fattigdomsgräns på \$2 om dagen.

Begreppet levnadslön – är som det låter en lön som går att leva på och som ändras i takt med inflationen. Lönen är då tillräckligt hög för att försörja en arbetare och dennes familj. Levnadslön avser en moralisk och ekonomisk minimistandard som skall motsvara arbetarens grundläggande behov och vara tillräckligt hög för att kunna förbättra arbetarens levnadsstandard. Levnadslön kan definieras som:

” en lön som täcker de grundläggande behov en familj har, så som mat, rent vatten, husrum, kläder, utbildning för barn, sjukvård samt lite extra för sparande och/eller oförutsedda utgifter.”⁹

⁸ Källa: FLO, (2009), *Generic Fairtrade Standards for Small Producers' Organizations*

⁹ Källa: www.renaklader.org

På Sri Lanka lever ca 20% av befolkningen under fattigdomsgränsen, men tittar man enbart på plantagen lever 32% under denna gräns.

NGO:s på Sri Lanka

Att verka som en NGO (Non Governmental Organisation) på Sri Lanka kan vara ett svårt jobb. Många av organisationerna har fått ett dåligt rykte då utomstående tror att de mest vill tjäna pengar för egen vinning. Eftersom många också jobbar med frågor som rör mänskliga rättigheter är deras arbete något som inte ses med blida ögon av politiker. Att arbeta med frågor som rör mänskliga rättigheter är väldigt känsligt på Sri Lanka. Detta beror till stor del på den kritik som utomstående riktat mot den diskriminering av tamiler som sker i hela landet. Trots detta så opererar många fristående organisationer på Sri Lanka. Några också på teplantage.

CARE och WUSC är två av organisationerna som finns i några av tedistrikten på Sri Lanka.

CARE – Christian American Relief Everywhere är en amerikansk organisation med förgreningar över hela världen.¹⁰ CARE på Sri Lanka är inriktade på tre olika områden, te-, gummi- och kokosnötplantage i mitten av landet, dry-land farmers i syd och i de konflikttrabbade områdena i norra delen av landet. Sedan 1956 har man funnits i landet och organisationens fokus har alltid legat på kvinnor och unga.

Teindustrin är en av de största arbetsgivarna på Sri Lanka och de flesta anställda lever hela sina liv på plantagen och allt både jobb och bostad är beroende av arbetet. CAREs ambition är att minska fattigdomen på plantagen, få arbetarna att stärka sin ställning och få mer att säga till om samt att skapa en bra dialog mellan anställda och ledning. Detta för att höja levnadsstandarden och få bort den hierarkiska struktur och stora diskriminering som nu finns på många plantage.

Detta gör man genom utbildning, möjligheter till mikrolån, sjukvård och jobbar även för att få stopp på de sexuella trakasserier som främst kvinnor upplever som ett stort problem på sin arbetsplats.

CARE har gått från att vara en ren biståndsorganisation som ger hjälp till att istället fokusera på orsakerna till fattigdom för att få människor att själva ta sig ur detta och därigenom förändra sina levnadsvillkor.

På plantagen är en majoritet av arbetarna tamiler och bara genom detta är de exkluderade från det övriga samhället. De är både exkluderade från samhället sen generationer tillbaka och en del av den inbördes konflikten som funnits länge i landet.

Att bo långt ute på plantagen och ha svårt att få tillgång till det övriga samhället gör att många hamnar utanför. De har svårt att få tillgång till id-handlingar som behövs för att rösta och många barn har inte heller någon födelseattest. Genom CAREs projekt blir de plantageanställda assimilerade och får kunskap om sina rättigheter. Vilket gör skillnad, inte bara för den enskilde arbetaren utan också för hela samhället runt omkring.

CARE driver projekt på tretton teplantage med cirka 26 400 stycken arbetare, deras familjer i och runt området tedistriktet Nuwara Eliya. Projekten ska utmynna i en finansiell, institutionell och social trygghet för alla på plantagen och leda till en hållbar utveckling.

¹⁰ Källa: www.care.org samt informationsmaterial från besök hos CARE, Sri Lanka

En ovilja från plantageledare kan vara problem för att sköta arbetet på ett smidigt sätt, men för det mesta går det att överbygga dessa problem. Det är också många plantageföreståndare som ser positivt på att ha projekt på plantaget och ser det som en tillgång i arbetet.

WUSC - World University Service of Canada är en kanadensisk organisation som har kontor över hela världen och har arbetat med biståndsarbete sedan 1920-talet.¹¹

Med ett huvudkontor i Kandy där all den administrativa verksamheten finns, har WUSC projekt på plantage i Kandy, Kegalle, Matale och Nuwara Eliya och kommer att expandera till åtta övriga plantage inom en snar framtid. Organisationen har även projekt på krydd-, gummi- och kokosnötsodlingar.

WUSC samarbetar även med andra organisationer i området och fokus ligger på utbildning och medvetandegörning på teplantagen, med kvinnor som målgrupp.

Organisationen arbetar både på privata plantage och på några av de få statliga som fortfarande finns kvar i landet. På 70-talet började en stor utförsäljning av plantagen som under lång tid varit helt i statlig drift. De flesta fick köpare utan problem men några har staten fortfarande kvar i sin ägo. De flesta av dessa är i dåligt skick och där finns mycket att arbeta med.

Ett vanligt problem i teplantageområdena är alkoholism, särskilt bland männen som kan använda en stor del av sin lön på just alkohol. Detta sätter familjen i en otroligt svår situation då man inte har råd till mat och andra nödheter. Men också för att det kan leda till mycket bråk både i familjen och i området. Männen har traditionellt inte något ansvar i hemmet och efter arbetet är det många som inte har så mycket att göra annat än dricka. Problemet blir också värre då många wine-shops slår upp i de isolerade byarna och det blir då enkelt för många att börja dricka. WUSC arbetar mycket med att få dessa män att bli mer delaktiga, få andra saker att göra och bli aktiva i andra sysselsättningar och på så sätt minska alkoholkonsumtionen.

Både CARE och WUSC har projekt på flera plantage som är medlemmar i ETP och har ett nära samarbete med organisationen och med varandra.

¹¹ Källa: www.wusc.ca, information vid besök hos WUSC samt WUSC, (2008) *Briefing Note on the Plantation Communities Project – Phase II*

Några av de vanligaste certifieringarna på Sri Lanka

FLO, Fair Trade Labelling Organisation

FLO är en internationell organisation som förenar olika nationella märkesinitiativ runt om i världen¹². Den svenska representanten i FLO är Fairtrade Sverige.

Tanken med FLO är att stödja producenter i utvecklingsländer och ge dem bättre arbetsvillkor. FLO utarbetar de kriterier för vad man som producentorganisation måste leva upp till för att få bli certifierad. Efter certifiering finns det ytterligare kriterier som måste följas och det görs regelbundna kontroller för att se till att de anslutna medlemmarna arbetar enligt dessa.

FLO-cert. ägs av FLO, men arbetar som ett oberoende kontrollorgan och är de som sköter alla kontroller. Under en inspektion går man igenom alla papper och pratar med de anställda för att få en bild av hur arbetet egentligen fungerar på plantaget.

Man kan sammanfatta FLOs arbete med att man vill stärka producenternas ekonomiska villkor, motverka barnarbete och sexuella trakasserier, stödja lokalsamhället både på ett socialt och ekonomiskt plan. Men också att man som anställd ska ha rätt att organisera sig och att det ska råda ett demokratiskt klimat på arbetsplatsen. Man ska också undvika användandet av kemikalier och många av de FLO-certifierade plantagen på Sri Lanka består även av ekologiska odlingar.

Det finns kriterier både för anställd arbetskraft och kriterier för småodlare. På Sri Lanka dominerar dock medlemmar som har anställd arbetskraft. Mer om detta under avsnittet om FLOs premiesystem.

Ceylon Tea Quality Lion Logo

Ceylon Tea Quality Lion Logo är en märkning som garanterar att teet endast kommer från odlingar på Sri Lanka¹³. Inom teindustrin är det vanligt att man blandar det dyrare teet från Sri Lanka med billigare sorter från t ex Indien för att på detta sätt spara pengar. Ceylon Tea Quality Lion Logo skyddar från detta och man får inte lov kalla teet för Ceylonte om det inte är till hundra procent odlad i landet.

Märkningen ägs av Sri Lanka Tea Board och ska också garantera att det är te av hög kvalitet samt att det ska vara packat på Sri Lanka. De kvalitetskrav man har att gå efter är de som satts upp av Sri Lanka Tea Board.

¹² Källa: www.rattvisemarkt.se

¹³ Källa: www.pureceylontea.com

ETP

ETP står för Ethical Tea Partnership och har sedan 1997 certifierat teplantage i hela världen¹⁴. Syftet med organisationen är att göra livet på och runt plantagen bättre för de arbetande. Men också att stärka och utbilda de plantageanställda arbetarna. Initiativet kommer från England där också organisationens huvudkontor ligger. Arbetet sker helt utan vinstintresse.

Det finns i dagsläget ingen särskild märkning på dessa teer, men det kan komma att utvecklas en sådan i framtiden. Organisationen har många av världens största teföretag som medlemmar och har tagit fram egna kriterier som företagen måste leva upp till för att få kalla sitt te för ETP te. Ett av kriterierna för att det ska få klassificeras som ETP te är att allt te vara förpackat av ETP medlemmar. Man har också tagit fram en premie. En del av de inkomster företaget tjänar på allt det te som säljs som ETP-certifierat går till utvecklingsprojekt och utbildning av de anställda arbetarna.

ETP har ett nära samarbete med organisationer och NGO:s i området bland annat med CARE International och WUSC Sri Lanka. Men man samarbetar också med lokala myndigheter och kriterierna man satt upp bygger på ILO (International Labour Organisation) konventionerna.

Problem och framtidsutsikter

Fortfarande säljs en mycket liten del av allt det te plantagen producerar som Fairtrademärkt te, något som teproducenterna och tearbetarna är besvikna över. En betydligt större del te säljs som ETP (Ethical Trade Partnership) certifierat te. ETP har dock inte lika höga kriterier och standarder kring förbättring av livssituationen för teplantagearbetarna som FLOs certifiering genom Fairtrade har.

För att större förändringar och ytterligare förbättringsprocesser ska ske på plantagen, måste mycket större mängder te säljas som certifierat te. Idag säljs endast några få procent te som certifierat på Sri Lanka, vilket resulterar i att premiepengarna som betalas ut till förbättring av livssituationen för teplantagearbetarna är väldigt låg.

Ett annat problem är att Sri Lanka inte efterlever konventionerna för mänskliga rättigheter. Därför har det beslutats att tillfälligt upphäva de särskilda förmånerna för Sri Lanka, benämnt GSP+ från och med den 16 augusti 2010¹⁵. I februari nästa år evalueras om konventionerna har börjat följas efter ett uppehåll i den förmånliga exporten till EU-länder som Sri Lanka hittills kunnat ta del av. Upphävandet av GSP+ blir permanent om inte landet inom de här sex månader har åtgärdat problemen. Upphävning av tullåttanden kring teexporten är ett incitament för regeringen och presidenten, och en uppmaning som förhoppningsvis skall få dem att skynda sig att anta och verkställa de lagar kring mänskliga rättigheter som saknas på Sri Lanka.

¹⁴ Källa: www.ethicalteapartnership.org

¹⁵ Källa: http://www.tullverket.se/download/18.3bf52edb126d059366680002731/Tullnytt_04_10.pdf

För att ett land ska kunna ta del av förmånerna under GSP+ krävs att man följer ett antal konventioner inom områdena mänskliga rättigheter, miljö och arbetsrätt. GSP+ preferenserna ger tullfritt marknadstillträde till EU. Kommissionen har påvisat att Sri Lanka har allvarliga brister i efterlevnaden av de tre konventionerna på området mänskliga rättigheter.

Först när dessa lagar och rättigheter som skall hjälpa till att främja Sri Lankas medborgare och teplantagearbetare finns på plats och efterlevs kommer Sri Lanka att få tillgång till tullättnader på sin försäljning av te till EU igen. Sker inte denna ändring kommer te från Sri Lanka bli ännu dyrare och stå sig än svagare i konkurrensen med andra länder.

Många plantagearbetare skaffar färre barn för att kunna ha råd att låta dem gå i skolan och senare även vidareutbilda sig. Tearbetarna på plantagen måste ha pengar över till att kunna betala barnens skolgång, skolavgifter, skoluniform, material och transport till och från skolan då de högre årskurserna på plantagen inte erbjuds och de lite äldre eleverna måste börja gå i skolan utanför plantageområdet. Mellanstadie- och högstadieskolorna ligger oftast utanför plantageområdet, i närmaste by eller stad.

Vid besöket på Greenfield Bio Plantations berättade plantagechefen Mike Newman att nya generationer av de plantagearbetare som för länge sedan kom till Sri Lanka från Indien, fortfarande lever kvar i generationer på plantagen. Arbetarna har stegvis förbättrat sin situation, idag har man slutligen på vissa ställen kommit så långt att man har börjat kunna ta lån för att bygga sina egna hus att bo och leva i. Förbättrad levnadsstandard är på god väg på de FLO-certifierade plantagen, som har lyckats få in premiepengar från sin försäljning av te i västvärlden, förbättringarna har börjat synas men det går ändå långsamt framåt. Tilläggas bör att primärt är inte certifieringspremierna avsedda att investera i husbygge, det är något plantageägarna ska stå för, men det finns vissa gråzoner.

Stassen – Venture plantaget har under de senaste åren hjälpt cirka 25 stycken familjer per år till möjlighet att själva bygga hus. De familjerna med sämst boendestandard får hjälp först och därefter får andra familjer hjälp i turordning.

Barn och ungdomar på plantagen har idag en bättre utgångspunkt än vad deras föräldrar en gång hade när de växte upp. Alla barn som föds på plantagen skall nu berättigas till födelseattest, vilket underlättar de administrativa bitarna vid skolgång, rösträtt, öppnande av bankkonto och resande i och utanför Sri Lanka. Barnen på plantagen föddes tidigare i hemmet eller i sjukstugan på plantagen men nuförtiden finns oftast tillgång till större sjukhus i närheten av plantagen och därför har det också blivit lättare att registrera barnen och få ut födelseattest direkt efter födseln.

Den yngre generationen på plantagen bor fortfarande kvar i sina familjer på plantagen men arbetar ofta i andra yrkesgrupper utanför plantagen. Om de inte hittar andra yrken utanför plantagen när deras skolgång är avslutad så brukar de arbeta med grönsaksodlingar för självförsörjning i familjen men även med försäljning av grönsaker till andra familjer på plantagen.

Den yngre generationen är inte vana vid det hårda arbete som är nödvändigt att utföra när man plockar te samt framställer färdigt te i tefabriken. Ungdomar och barn vill gärna gå i skolan istället och föräldrarna accepterar heller inte att deras barn skall behöva arbeta och slita lika hårt som de själva gjort under sina år som plantagearbetare. Minimialder för att börja arbeta på plantagen är 16 år.

Vi diskuterade även maskinplockning av teblad med Greenfield Bio Plantations och förstod att det är en svår och klumpig metod. De redskap som används till detta är tunga och problematiska att hantera bland de tätbevuxna tebuskarna på plantagen. Svårigheten att använda maskiner i arbetet är en av anledningarna till varför Sri Lanka inte klarar av att konkurrera prismässigt mot många andra länder t.ex. Kina. Teplockning för

hand är det som gäller, det gör att kvalitén på teet är hög, endast det som ska användas, två blad och en knopp, plockas av för att sen bli till te.

Den yngre generationen går en skolad framtid till mötes, detta innebär att det kommer bli svårare att hitta arbetskraft till teplantagen, detta leder till att högre löner måste erbjudas för teplockning och fabriksarbete i framtiden. Te från Sri Lanka anses ha den bästa kvaliteten på världsmarknaden och kommer därför i fortsättningen och framtiden även ha stor betydelse. Teplantagen kommer därför säkert leva vidare men kanske minskar i antal eftersom arbetskraften inte kommer vara lika lätt att få tag i och att anställa, samtidigt som det väntas en nedgång i försäljningen.

Kooperativ som ny möjlig lösning

I framtiden talas det om att även en ny typ av ägandeform som kommer att bli möjlig för teplantageägande. Sjuttio procent av teplantagen på Sri Lanka är privatägda och i framtiden kommer förmodligen plantagearbetarna i högre utsträckning vilja sköta och äga sin egen mark istället för att arbeta för plantageledningen. Ägandet av plantagen kan då bli uppdelat i olika delar, gemensamt ägande av plantageledningen tillsammans med plantagearbetare kan istället bli en lösning.

Denna ägandeform liknar ett steg i riktning mot kooperativ även för te, som annars är mycket vanligt när det gäller kaffeindustrin. På detta sätt skulle trenden för bättre löner och arbetsförhållanden kunna förverkligas och hierarkin mellan ledningen som i princip uteslutande är singaleser mot plantagearbetarnas Tamiler skulle då även kunna minskas och därför förbättras.

Ekologiskt te samt te med organic -, bio - och Fairtrade certifiering är något som idag efterfrågas mer och mer i dagligvaruhandeln i vissa delar av världen. Då ekologisk inriktning visat sig lönsam för export av te från Sri Lanka kommer förhoppningsvis denna inriktning att spridas till fler plantage på Sri Lanka, då efterfrågan främst från västvärlden ser ut att successivt komma att öka.

SOFA får odlare att gå ihop och göra förändring tillsammans

Ett av de bästa exemplen på rättvis handel som vi såg under vår resa var organisationen SOFA, Small Organic Farmers Association.

SOFA organiserar jordbrukare med småskaliga odlingar, som ekologiskt odlar te och kryddor. Man är den enda FLO medlemmen på Sri Lanka som ägnar sig åt småskaligt jordbruk.

Organisationen är aktiv i 37 byar i området med ca 1915 producenter. Allt säljs sedan vidare till återförsäljaren Bio Foods som exporterar vidare ut i världen. Man ska genom att gå ihop främja demokratiarbete, stärka kvinnornas ställning och ge utbildning i hur man odlar ekologiskt och med en biologisk mångfald. Det odlas bl a te, nejlikor, vanilj, peppar, muskotnöt, kaffe och kanel.

Medlemmarna är hemarbetande och styr sitt arbete själva. De sätter själva sina arbetstider och har genom FLO premien fått tillgång till bättre redskap. Det kan hända att man inför en större skörd tar in extraarbetande personal, då måste man rätta sig efter de regler som FLO satt upp för inhyrd arbetskraft. Så att de anställda arbetar under samma villkor och har rätt till en skälig lön.

Vi träffade bl a teodlaren Mahinda som berättade att tack vare premiepengarna så har man kunnat arrangera gemensam transport av tebladen till fabriken utan kostnad för den enskilde odlaren. Vilket har betytt mycket för den egna ekonomin och detta sker regelbundet vilket gör att arbetet blir effektivare. Utbildningen i ekologisk odling är också en fördel och vattenförsörjningen som finns i just Mahindas by har också kommit till

med hjälp av premiepengar. 12 milj Rs har SOFAs odlare fått in i premiepengar under 2009, vilket kan jämföras med stora teplantage där endast en liten del kan säljas som FLOmärkt te, ibland knappt 1% eller inget alls.

Europa är den främsta marknaden för SOFAs produkter, mycket säljs till importörer i Frankrike. Det är en organisation som går väldigt bra och i princip säljer alla sina produkter till en rättvis handelsmarknad. Bernard Ranaweera ser inga direkta problem för SOFA just nu men vill inom en snar framtid utöka arbetet i fler byar samt börja med att förädla och packa kryddorna redan hos producenterna. Vilket kan vara problematiskt då priset på varorna automatiskt höjs på grund av tullregler kring förädlade varor. Han är mycket kritisk till hur tepriser sätts på stora auktioner eftersom man här hos SOFA kommer överens med köparen om prissättning. Ekologiskt är också en förutsättning för rättvis handel, menar Bernard som också vill se en märkning för småskaligt odlade produkter.

Genom ett bra samarbete, både mellan odlare, odlare och SOFA och mellan SOFA och exportören Bio Foods så har man fått väldigt bra rutiner och många återkommande återförsäljare i Europa. Ett framgångsrecept som vi hoppas att fler kan få ta del av i framtiden och att det blir fler småskaliga odlare av te i landet.

Slutsatser

Slutsatsen av arbetet är att det finns många sociala utvecklingsinitiativ på Sri Lanka idag. Både FT och ETP är etablerade i landet och det faktum att teindustrin har så mycket missförhållanden börjar gå upp för många i branschen.

Men det är också de motsättningarna som finns inom landet, mellan tamiler och singhaleser som sätter käppar i hjulet för utvecklingsarbetet. Inte bara det faktum att det är en motsättning mellan folkgrupperna, tamilerna slår i underläge eftersom de har svårt att få ut id-handlingar och födelseattest och därför också rätten att rösta. Man kopplas också ihop med terrorism efter många av de grymma terrordåd som utfördes av rebellgruppen de tamilska tigrarna under inbördeskriget. Att många teplantage också är små isolerade öar, kulturellt och socialt sett, gör att man hamnar långt från makten och långt från den egentliga civilisationen och har svårt att påverka sin situation eller ens veta hur man kan göra detta.

Men att det finns etiska märkningar ser vi som något positivt speciellt då fackens roll försämrats och korruptionen är utbredd. Då är det bra med transparens och kriterier som gör att företagen uppmärksammar problemen. Att det finns starka NGO:s i området är också en tillgång men de jobbar i motvind och det finns fördomar om vad de egentligen gör.

Kanske ligger mycket av problemet där i att detta är stora utländska organisationer och att reformen inte kommer inifrån landet och de arbetande själva. Kan man organisera på detta sätt så kanske en förändring kan komma snabbare.

För att utvecklingen ska gå snabbare så måste man också se till att sälja mer Fairtrade-certifierat te så att det blir mer pengar över till de som faktiskt arbetar med teindustrins tyngsta arbete. Idag är det en ytterst liten del av allt te som är just Fairtrade, men genom fler samarbeten och högre medvetandegrad så kan denna situation förhoppningsvis förändras. För som teindustrin ser ut idag så är den ohållbar i sin nuvarande form samtidigt som det finns en stor efterfrågan på te och därför behövs många teplantageodlingar. Att man organiserar småskaliga odlare och hittar nya mer miljövänligare sätt att odla på är bra, men i grunden handlar det om att förändra strukturer och attityder samtidigt som man måste komma tillrätta med det stora globala problemet med usla löner till producenter.

Fairtrade Sverige, dess ambassadörer, rättvis handelsrörelsen och andra aktörer på den svenska marknaden måste bli ännu bättre på att nå ut till den svenska allmänheten och konsumenten med information och opinionsbildning om att produkter med certifiering verkligen gör skillnad.

Det svenska samhället med hjälp av Fairtrade City-diplomerade städer och kommuner måste uppmantra det svenska folket till att göra ett val där man vet att man kan förbättra våra medmänniskors livssituation i de länder där Fairtrade kan bli en del av svaret på en näst intill hopplös livssituation. Men också att jobba med fokus på etiska aspekter vad gäller upphandling i kommun, stat och landsting. Fairtrade och rättvis handel ger hjälp till att möjliggöra skolgång för barn, att få tillgång till rent vatten och se en ljusare framtid och utveckling för landet och folket som arbetar med produktion, där Fairtrade gör den stora skillnaden för en positiv framtid.

Även om det kan tyckas gå långsamt, så går det trots allt framåt för Sri Lanka. Att man också fått en Liason Officer i landet är ett steg i rätt riktning.